

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

*”Detta är inget projekt som räddar världen,
men det är en bra del av det brottsförebyggande arbetet”*

En kvalitativ intervjustudie om sociala insatsgrupper

Författare: Veronica Wojtkowiak

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Vårterminen 2013

Handledare: Malin Åkerström

Tack

Jag skulle härmed vilja framföra ett stort tack till alla personer som har medfört någon form av bidrag till denna kandidatuppsats. Mina respondenters insats till uppsatsen i form av tid och värdefull information är jag ytterst tacksam för. Min tacksamhet går även till min tidigare praktikplats på Trygg- och säkerhetsavdelningen på Malmö stadshus för det stöd och vägledning som personalen givit mig. Speciellt skulle jag vilja rikta ett tack till min förra praktikhandledare för fortsatt handledning och goda råd som jag fått ta del av. Ett tack går även ut till alla vänner och kurskamrater för det mod de uppvisat genom att våga ställa frågan "Hur går det?" och stå kvar för att höra svaret.

Tack så mycket.

Lund, 12 maj 2013

Veronica Wojtkowiak

Abstract

Författare: Veronica Wojtkowiak

Titel: ”Detta är inget projekt som räddar världen, men det är en bra del av det brottsförebyggande arbetet” -En kvalitativa intervjustudie om sociala insatsgrupper

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Malin Åkerström

Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs inom samverkansprojektet sociala insatsgrupper och belysa tjänstemännens brottsförebyggande roll i projektet. Det empiriska materialet har samlats in genom kvalitativa intervjuer med tjänstemän representerade från socialtjänsten, polisen och skolan. Kriminologiska teorier och begrepp har används för att analysera materialet. För att undersöka rollen som brottsförebyggare i sociala insatsgrupper fokuserar sig uppsatsen på betydelsen av brottsförebyggare för intervjupersonen samt vilket syfte de anser insatsgruppen har. De egna upplevda skillnaderna som projektet har gentemot intervjupersonernas tidigare vardagliga arbetsuppgifter berördes i uppsatsen. Hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs besvaras genom att studera urvalet av ungdomarna till sociala insatsgrupper. Intervjupersonerna innebär för vad det kan betyda för en ungdom att vara deltagare i insatsgruppen. Det talas även om de upplevda hindren med projektet samt motivationsarbetet som genomförs för att motivera ungdomarna till ett förändringsarbete. De upplevda effekterna av arbetet med sociala insatsgrupper undersöks för att komma närmare det brottsförebyggande arbetet utövas. De viktigaste resultaten i studien är att i rollen som brottsförebyggare agerar tjänstemännen som en länk mellan samhället och ungdomen för att återskapa de sociala banden som försvagats. Brottsförebyggande arbetet omfattar att involvera ungdomarna i sin förändringsprocess mot en icke kriminell livsstil.

Nyckelord: Brottsförebyggande arbete, sociala insatsgrupper, Sociala utvecklingsteorin, sociala sammanbrott, blockerande möjligheter

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.2 Bakgrund	2
1.3 Syfte.....	3
1.4 Tidigare forskning.....	4
2. Metod och material.....	6
2.1 Kvalitativ metod	6
2.2 Genomförande	6
2.3 Urval	8
2.4 Analysmetod.....	9
2.5 Etiska aspekter	9
3. Val av teori.....	10
3.1 Social development model.....	10
3.2 Allmänhetens förklaring till brottslighet	11
3.2.1 Sociala sammanbrott.....	12
3.2.2 Blockerande möjligheter	12
3.3 Begreppsförklaring	12
3.3.1 Brottsförebyggande.....	12
4. Resultat och analys.....	14
4.1 Brottsförebyggare	14
4.2 Syftet med insatsgruppen	16
4.3 Skillnader i rollerna.....	17
4.4 I rollen som brottsförebyggare.....	19
4.5 Urvalet av ungdomarna.....	21
4.6 Deltagare	22
4.7 Hinder	23
4.8 Motivationsarbetet	25
4.9 Egna upplevda effekter	26
4.10 Det brottsförebyggande arbetet	27
5. Slutdiskussion	30
Referenslista.....	31
Bilaga	33

1. Inledning

Brott är ett fenomen som alltid varit intresseväckande för människor enligt Theodore Sassons.¹ Vad som är signifikant är hur vi väljer att tala om brott och vilken koppling vi gör mellan brott och sociala problem i samhället. Sassons tes är att detta även återspeglar sig i politiken och i rättsordning där koppling blir synligt.

Enligt internationella studier finns det en så kallad ålderskurva som illustrerar ett mönster över ungdomars brottsaktivitet. Vad denna kurva visar är att toppar för brottsaktiviteten är som högst i åldern 15-20 års, för att sedan avta efter 20 års ålder.² Samma mönster går att finna i Sverige där också majoriteten av ungdomarna i åldern 15-16 år anger att de under en 12 månadersperiod begått minst ett brott.³

Brottsprevention som åtgärd mot ungdomsbrottslighet belyses i en av Statens offentliga utredningar med titeln *Kriminella grupperingar-motverka nyrekrytering*.⁴ Den åtgärd som diskuteras där handlar om att underlätta avhopp från kriminella gäng. Precis som framgår av titeln är ambitionen att förebygga kriminella grupperingar genom att motverka nyrekrytering till grupperingarna och att hjälpa ungdomarna som vill hoppa av. I utredningen framhålls att det är väsentligt att brottsförebyggande insatser har fokus på samarbete mellan myndigheter på lokal nivå. Det som framgår av utredningen är att det finns ungdomar som löper risk för att hamna i kriminella grupperingar. En av insatserna, med de långsiktiga målen att förhindra nyrekrytering av ungdomar och hjälpa de ungdomar som vill gå ur kriminella nätverk, är så kallade Sociala insatsgrupper.

Mot bakgrund av den ovanstående informationen väcktes mitt intresse över hur man kan arbeta förebyggande med ungdomar. Härav valde jag att i min kandidatuppsats fördjupa mig mer i sociala insatsgrupper.

¹ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem*. s.3f

² Loeber, Rolf & Farrington, David P., *From juvenile delinquency to adult crime*, s.5f

³ Andershed, Henrik, Andershed, Anna-Karin & Söderholm Carpelan, Kerstin. *Ungdomar som begår brott. Vilka insatser fungerar?* s.25

⁴ SOU 2010:15, *Kriminella grupperingar-motverka rekrytering och underlätta avhopp*, s. 11f

1.2 Bakgrund

Regeringen tillsatte 2009 en utredning som skulle analysera kriminella grupperingar och hur samhället skulle kunna motverka dessa. Utifrån utredningen framkom det att det krävs åtgärder för att förhindra att kriminella grupperingar etablerar sig i samhället. Den utveckling som befaras är att de kriminella grupperingarna skulle utvecklas från löst sammansatta grupperingar till strukturerade organisationer. En sådan progression skulle innebära ett samhällsproblem om dessa kriminella nätverk ägnar sig åt allvarliga kriminella aktiviteter. För att motverka det ska samhället förebygga nyrekrytering och hjälpa de ungdomar som vill hoppa av kriminella nätverk. Huvudförslaget till Brottsförebyggande arbete som gavs i SOU 2010:15 blev sociala insatsgrupper.⁵

Rikspolisstyrelsen fick i uppdrag att utveckla projektplaneringen för sociala insatsgrupper. Målet var att genom samverkan mellan främst Polismyndigheten, Skolväsendet och Socialstyrelsen men även andra myndigheter som till exempel Arbetsförmedlingen, Kriminalvården med flera koordinera insatser på individnivå för de ungdomar som riskerar att ingå eller ingår i kriminella grupperingar. De sociala insatsgrupperna, bestående främst av tjänstemän representerade av polisen, socialtjänsten och skolan, hade som uppgift att ta fram individuella åtgärdsplaner för varje ungdom och tillsammans samverka runt den unge. Målgruppen skulle vara ungdomar mellan 15-25 år. Rikspolisstyrelsens uppdrag bestod huvudsakligen i att starta 12 försöksverksamheter, så kallade pilotprojekt, där sociala insatsgrupper skulle bedrivas. Det långsiktigt önskade resultatet var att minska risken för att ungdomar ska välja en kriminell livsstil. Malmö och Lund deltog i pilotprojektet.

Genom Socialstyrelsens riskbedömningsmanual, SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth), väljs de ungdomar ut som är i behov av insatsen från Sociala insatsgruppen. Genom SAVRY bedöms risk- och skyddsfaktorer hos den unge som bygger på forskningsunderlag⁶. Med för höga riskfaktorer och för låga skyddsfaktorer löper den unge ökad risk att utveckla ett kriminellt beteende. Manualen innehåller 24 riskfaktorer och sex skyddsfaktorer. Risk- och skyddsfaktorer kan finnas hos den unge själv eller i dennes familj, men risk- och skyddsfaktorer finns också i skolan, sociala nätverk och närmiljön. Genom

⁵ SOU 2010:15, *Kriminella grupperingar-motverka rekrytering och underlätta avhopp*, s.11

⁶ Loeber och Farringtons forskningsunderlag bygger på en rad longitudinella studier där forskare har följt individer som utvecklat ett avvikande beteende jämsides med individer som inte utvecklat ett avvikande beteende. Resultatet har blivit de 24 riskfaktorerna och de sex skyddsfaktorerna. Loeber, Rolf & Farrington, David P., *From juvenile delinquency to adult crime*, s.15-41

SAVRY ska en helhetsbedömning göras av den unge för att se om denne behöver stöd genom en social insatsgrupp.⁷

Parallellt med pilotverksamheterna har ett nationellt utvärderingsarbete inletts. Syftet med utvärderingen var att identifiera faktorer som skulle kunna öka effektiviteten i arbete med sociala insatsgrupper och se hur samverkan runt ungdomarna förhöll sig. De grova dragen från utvärderingen⁸ visade att goda samarbetsformer utvecklats bland främst polismyndigheter, socialstyrelsen och skolväsendet. Gällande de långsiktiga målen att underlätta avhopp från kriminella nätverk och förhindra nyrekrytering av ungdomar till kriminella grupperingar hävdas att det är för tidigt att uttala sig om några resultat.⁹

Ett nytt regeringsuppdrag kom den 21 februari 2013 beträffande att sociala insatsgrupper som arbetsmetod ska fortgå. Sveriges kommuner ansvarar för upprättandet av sociala insatsgrupper med stöd från rikspolisstyrelsen.¹⁰

1.3 Syfte

Syftet med min kandidatuppsats är att undersöka hur arbetet bedrivs med ungdomarna i sociala insatsgrupper. Fokus kommer att ligga på tjänstemännens eget perspektiv gällande sin brottsförebyggande roll i sociala insatsgrupperna och hur de anser att det brottsförebyggande arbetet bedrivs i sociala insatsgrupper. Sociala utvecklingsteorin används för att analysera arbetet kriminologiskt. För att diskussionen kring min empiri ska fördjupas kommer jag under uppsatsen gång introducera läsaren till begrepp och tidigare forskare som sätts i perspektiv emot min egen empiri.

Mina frågeställningar:

Hur upplever respondenterna i sociala insatsgrupper sin roll som brottsförebyggare med avsikt på det syfte som dem anser projektet har?

Hur arbetar de tillfrågade tjänstemännen i sociala insatsgrupper med målgruppen?

⁷ Rikspolisstyrelsen, *Projektplan. Sociala insatsgrupper m.m.* s.3-8

⁸ Filip Wollter, Anders, Kassman & Lars, Oscarsson 2012. *Utvärdering av sociala insatsgrupper. Individinriktad samverkan kring unga i riskzonen.* s.3ff

⁹ Ibid.

¹⁰ Justitiedepartementet, *Regeringsbeslut*

1.4 Tidigare forskning

I detta avsnitt vill jag återge olika forskares synvinklar vad gäller fenomenet brottsprevention och brottsförebyggande arbete. Under analysen kommer de tidigare forskarnas resultat sättas i relation till uppsatsens resultat.

Ingrid Sahlin¹¹ har analyserat fenomenet brottsprevention med hänsyn till de begrepp och idéer som brottsförebyggande arbete frambringar. När Sahlin redogör för brottsprevention berör hon målet med ett förebyggande arbete. Målet gestaltas i ordet ”förebygga”. Tanken bakom ordet är att motverka uppkomsten av ett problems orsaker. Det Sahlin vill markera är att förebyggande arbete ofta inriktar sig på ett redan befintligt problem. När en precisering av vilket problem som ska motverkas eller förebyggas råder en tendens där ett problem angrips för att motverka att ett annat ”senare” problem uppkommer. Sahlin exemplifierar påståendet genom att uppmärksamma hur förhoppning att motverka individers antisociala problem sker genom att angripa bostadsområdets problem. Samtidigt berör Sahlin det hon väljer definiera som tidsaspekten gällande det förebyggande arbetet. Här tar Sahlin hjälp av Paul Ekbloms¹² definitioner av *omedelbara* och *avlägsna orsaker* i brottsprevention. *Avlägsna orsaker* är ofta orsaker som går att relatera till barndomen, till exempel ett trauma. *Omedelbara orsaker* är sådana orsaker som går att återfinna i en specifik situation oberoende av om orsaken ännu utvecklats på ett sådant sätt att ett brott begåtts. Både *omedelbara-* och *avlägsna orsaker* och omständigheter föreligger innan något brott har begåtts och innan en utveckling av problemet blir synligt. Framtidsvisionen av när en förebyggande insats kan anses ge resultat varierar. Oftast har brottspreventiva åtgärder dubbla syften där effekter sökes uppnås på kort sikt och andra på lång sikt. Sahlin¹³ belyser att behovet av snabba resultat kan ses som nödvändiga om preventionen är ett projekt som det råder förhoppningar om att se fortgå, till exempel om projektet är beroende av finansiellt stöd. Samtidigt kan i samma anda påpekas att ett positivt resultat kan påvisas i en avlägsen framtid.

Torbjörn Forkby¹⁴ har i en utvärdering av ett brottsförebyggande ungdomsprojekt, under namnet ”Ung och Trygg”, tittat närmare på samarbetet mellan polisen och socialtjänsten. I utvärderingen påpekas att de medverkande tjänstemännen ser samverkan som nödvändig för ett förändringsarbete med ungdomarna. Samtidigt krävs det att rekommendationer över hur en

¹¹ Ingrid Sahlin, *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*.s. 19

¹² Paul Ekblom. *Towards a discipline of crime prevention: A systematic approach to its nature, range and concept*. S. 14ff

¹³ Ingrid Sahlin, *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*, s.35-40

¹⁴ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-30

god samverkan ska komma till stånd bejakas och översätts till den rådande lokala situationen. Forkby anser att man inte förblindat ska följa checklistor över gemensamma målsättningar och tydlighet av respektive roller utan närmare reflektion och analys av det lokala förhållandet. Forkby poängterar kontaktskapandet mellan polis och ungdomar som vitalt för förändringsarbetet. Det uppsökande arbetet försätter tjänstemännen i direkt kontakt med ungdomarna vilket i bästa fall kan skapa en bas för ett förtroendekapital. Mötena producerar en form av relation mellan ungdomarna och tjänstemännen. Om ungdomarna uppfattar att de nedvärderas i samhället kan en positiv effekt av spontana mötet mellan dem och polisen på gatan frambringa en bättre inställning till samhällets funktionärer. Forkby diskuterar sammankoppling i relation till samverkan in den bemärkelsen att en process och syftet tas till vara på genom att den förs vidare till berörda aktörer. Detta kan illustreras genom att resurser kopplas samman runt en ungdom eller ungdomar i till exempel ett nätverksmöte.

2. Metod och material

2.1 Kvalitativ metod

Syftet med min uppsats är att försöka närma mig mina informanternas perspektiv av sin roll som brottsförebyggare och hur deras brottsförebyggande arbete bedrivs med ungdomarna i sociala insatsgrupper. För att besvara mitt syfte tar jag hjälp av den kvalitativa metoden. Enligt Jaber Gubrium och James Holstein¹⁵ kan kvalitativ metod förklaras som studier av subjektets mening och förståelse av dennes värld. Forskare försöker genom kvalitativ metod fånga sitt studiesubjekts perspektiv på verkligheten. I motsats till kvantitativ forskning där forskaren studerar många fall för att upptäcka frekvensen eller korrelationen. Den kvalitativa forskningen vill genom ett fåtal studiesubjekt komma åt subjektets värld eller variationer och nyanser av ett visst fenomen. Härav kom det rimliga metodvalet av kvalitet framför kvantitet för att närma mig mina informanternas perspektiv.

2.2 Genomförande

Mitt insamlingsmaterial består av kvalitativa intervjuer med nio informanter. Två av dem är samordnare för varsin social insatsgrupp (samordnare 1 och samordnare 2). Dessutom ingår en projektledare från individ- och familjeomsorgen, en polisman, en projektledare från polisen, en behandlare från socialtjänstens öppenvård, en socialtjänstarbetare och en representant för gymnasieskolan. Den arbetsroll som varje intervjuperson har är både svår att dölja i citaten och samtidigt väsentlig för analysen, härav valde jag att hänvisa respektive citat till varje tjänstemans arbetsroll. Samtliga intervjuer har genomförts på respektive informants kontor eller i ett rum på informantens avdelning.

För att kunna närma mig mina informanternas eget perspektiv på sin brottsförebyggande roll och brottsförebyggande arbete i projektet valde jag att använda semistrukturerade intervjuer med en intervjuguide.¹⁶ Intervjuguiden har använts som ett ramverk och för att komma åt intervjupersonernas egna perspektiv av arbetet med projektet. Frågorna har inte varit desamma för alla informanter därför att jag behövde komma åt intervjupersonernas egna specifika erfarenheter. För att få tillgång till subjektets erfarenheter krävs en öppen struktur i intervjun som en semistrukturerad intervju erbjuder vilket Tim May¹⁷ poängerar. Jag ville lämna utrymme för mina informanter att utforma sina svar fritt och även att jag själv skulle

¹⁵ Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. *The new language of qualitative method*. S.3ff

¹⁶ Se bifogad bilaga

¹⁷ May, T. *Samhällsvetenskaplig forskning*. s.105f, s.155-159

kunna ha möjlighet att ställa följdfrågor. Under intervjuerna försökte jag att inte ställa några ledande frågor utan bad istället intervjupersonerna exemplifiera sina svar om det var något jag inte förstod. May¹⁸ skriver att till skillnad från en strukturerad intervju kan forskaren i en semistrukturerad intervju få mer fördjupade svar genom att förtydliga och utveckla informanternas svar. På grund av att mitt syfte inte varit att genomföra en jämförbar studie mellan mina informanternas svar utan närma mig deras egna upplevelser, valde jag den semistrukturerade intervjuformen istället för den strukturerade. Intervjuerna har varit mellan 25 min och 70 min långa. Alla intervjupersoner har blivit erbjudna att läsa igenom de transkriberade intervjuerna. Utav de nio intervjupersonerna tackade två stycken nej till att läsa igenom sina respektive intervjuer.

Mike Crang och Ian Cook¹⁹ talar om att innan forskaren påbörjar sitt projekt ligger det ett värde i att få ett kontaktnät med anknytning till det fenomen som önskas undersökas. Efter att forskaren etablerat en kontakt kommer ett tillträde till fenomenet lättare till stånd. Crang och Cook använder begreppet 'gate-keeper' eller grindvakt för den personen som kan ordna ett tillträde till fältet för forskaren. I början av min process med kandidatuppsatsen kontaktade jag min tidigare handledare från den praktikplats jag varit på under min kurs i arbetslivspraktik. För min tidigare handledare berättade jag om mitt intresse för sociala insatsgrupper och det brottsförebyggande arbete de bedriver. Jag uttryckte även min intention att skriva om sociala insatsgrupper i min kandidatuppsats. Med hjälp av min tidigare handledare kunde jag komma i kontakt med projektledarna för sociala insatsgrupper i Malmö och i Lund. I den meningen uppstod en så kallad snöbollseffekt som May²⁰ förklarar där forskaren använder ens informanter för att komma ytterligare i kontakt med fler informanter. En nackdel kan vara att det blir informanterna som väljer ut åt forskaren vem denne får träffa. I min egen studie finns det specifika tjänstemän som arbetar i olika roller med sociala insatsgrupper vilket genererar att utbudet inte blir så stort så det lilla utrymmet för informanternas selektion bör inte påverka min studie märkbart.

När kvalitét i forskning diskuteras hänvisas ibland till autenticitet. Det ligger ett värde i att ens forskning ska innehålla en form av äkthet. Syftet med mina intervjuer är att få en förståelse över hur mina informanter ser på sin roll i det brottsförebyggande arbetet och hur detta bedrivs och jag vill komma så nära deras synsätt som möjligt. För att uppnå en högre

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Crang, M. & Cook, I. *Doing ethnographies*. s.19-22

²⁰ May, T. *Samhällsvetenskaplig forskning*. s.161

autenticitet har jag försökt ställa följdfrågor så att min informant får chansen att förtydliga sina svar med exempel eller djupare redogörelser, i syfte att komma närmare en form av sanning eller äkthet av informantens sociala värld. Men det har också funnits utrymme för informanten att tala fritt så att dennes spontana uppfattningar fångas med förhoppning av att en rättvis bild återskapas av deras sociala världar.²¹

För att organisera arbetet gällande sociala insatsgrupper föreslogs en modell där tre nivåer är representerade. En styrgrupp, beredningsgrupp och de sociala insatsgrupperna. I styrgruppen finns representanter med övergripande ansvar för de deltagande myndigheterna i projektet. Beredningsgruppen kan bestå av chefer för de involverade myndigheterna för att vägleda arbetet. De sociala insatsgrupperna utgör arbetsgruppen kring ungdomen och här finns de representanter som ungdomen är i behov av. Hur varje kommun valt att arbeta utifrån denna modell ser lite olika ut och därför refererar jag inte i uppsatsen till de olika arbetsgruppsnivåerna²². Intervjupersonerna är involverade i arbetet med sociala insatsgrupper antingen i en beredningsgrupp eller i de sociala insatsgrupperna.

2.3 Urval

Jag hänvisades, som har beskrivits ovan, till de sociala insatsgrupperna i respektive Malmö och Lund. I varje insatsgrupp fanns personal från socialstyrelsen, polisen och skolväsendet. Mitt urval blir i den bemärkelsen inte slumpmässig utan ett bekvämlighetsurval.²³ Med hjälp av min gate-keeper kom jag i kontakt med en av projektledarna för en av de sociala insatsgrupperna vilket i sin tur ledde mig till kontakt med samordnare 1, socialtjänstarbetaren och en polisman som arbetade i den gruppen. Jag fick ytterligare kontaktuppgifter av projektledaren till samordnaren 2 och projektledaren för den andra stadens sociala insatsgrupp. Genom samordnare 2 kom jag i kontakt med en representant för gymnasieskolorna i staden och en behandlare från socialtjänstens öppenvård. Jag har valt att intervjua tjänstemän från de dominerande samarbetsparterna för samverkansprojektet nämligen skolan, socialtjänsten och polisen. I Socialstyrelsen vägledning²⁴ till projektet framgår det att det i första steg ska ske en samverkan mellan skolan, socialtjänsten och polisen på lokalnivå. Efterhand har aktörer som till exempel Arbetsförmedlingen anslutits

²¹ Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. *The new language of qualitative method*. s.102

²² Socialstyrelsen. *Samverkan i Sociala insatsgrupper. Vägledning i lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga*. s. 28f

²³ May, T. *Samhällsvetenskaplig forskning*. s.121

²⁴ Socialstyrelsen. *Samverkan i Sociala insatsgrupper. Vägledning i lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga*. s.7

med hänseende av att deras profession eftersökts i arbetet med ungdomarna. Med hänvisning av denna vägledning har jag dragit slutsatsen att min frågeställning kan besvaras av de representanter som utgjorde utgångspunkten vid uppstarten av projektet. En möjlighet finns att värdefull information som andra aktörer besitter, vilka kommit in i ett senare skede till sociala insatsgruppen, går förlorad. Därför välkomnar jag ytterligare forskning med fler aktörer som är involverade med sociala insatsgrupper vilket diskuteras i avsnittet gällande slutdiskussionen.

2.4 Analyismetod

Under analysen av mitt empiriska material har jag bearbetat min data för att finna framträdande teman. Dessa teman har sedan kategoriserats för att representera en samlad bild av materialet. Intervjupersonernas berättelse har fått styra tolkningen av materialet genom att jag tagit hänsyn till vad de poängterar som väsentligt i deras tolkningar. Materialet har kategoriserats med återblick mot frågeställning och genom detta har en datareduktion genomförts.²⁵ På detta sätt har mitt teorival varit väsentligt för att kunna tolka de teman som återkommit i intervjuerna.

2.5 Etiska aspekter

När det gäller de etiska aspekterna har jag följt Crang och Cooks²⁶ rekommendationer då jag berättade för mina intervjupersoner om syftet med intervjun. Jag beskrev min ambition att skriva om det brottsförebyggande arbetet och hur respektive intervjuperson ser på sin roll i detta arbete. Samtidigt betonade jag för intervjupersoner att deras anonymitet skulle försäkras genom att jag inte skulle avslöja informantens identitet i min text. Jag har inte heller skrivit ut könet på informanterna eller i vilken stad informanten arbetar i, då jag refererar till deras utsagor. Just med anledning av att det enbart finns en social insatsgrupp i de bägge städerna har jag valt att inte nämna vilken stad respektive informant arbetar i. Denna studie har aldrig haft förhoppningen att vara en jämförande studie vilket medför att vilken stad intervjupersonerna arbetar i blir irrelevant. Genom detta hoppas jag kunna skydda informantens integritet. Själva intervjun bygger självfallet på frivilligt deltagande och jag uttryckte enbart en uppskattning av medverkan i intervjun och min förhoppning är att jag uppvisat en öppenhet och ärlighet i mina intentioner med min studie.

²⁵ Lantz, A. *Intervjumetodik*. s. 105-111

²⁶ Crang, M. & Cook, I. *Doing ethnographies*. s.29

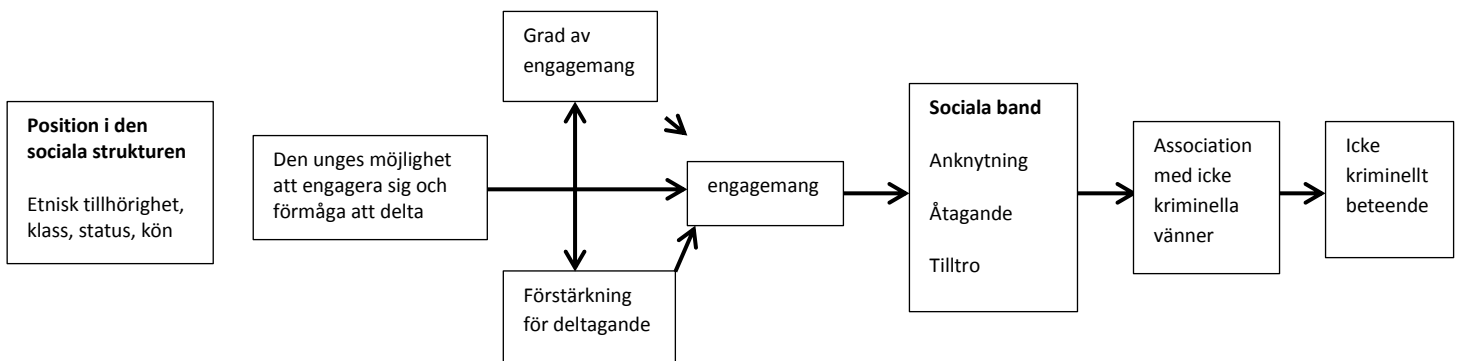
3. Val av teori

För att vidare kunna analysera min empiriska data har jag valt att använda mig av en kriminologisk teori nämligen ”The social development model” eller den Sociala utvecklingsteorin. Teorin innehåller antaganden om antisocialt beteende där både brottslighet och missbruk är centrala.²⁷

3.1 Social development model

The social development model eller sociala utvecklingsmodellen grundades av Richard Catalano och David Hawkins.²⁸ Teorin gör anspråk på att förklara hur en ungdom kan utveckla ett avvikande beteende. Till sin hjälp använder Hawkins²⁹ studier av risk- och skyddsfaktorer påverkan på utveckling av individens avvikande beteende, brottslighet och drogmissbruk. Riskfaktorer kan ses som processer eller egenskaper som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall. Genom individuella egenskaper i samklang med miljöfaktorer och sociala faktorer klagörs hur en ungdoms avvikande beteende kommer tillstånd.

Illustrationen av denna process visar figuren nedan.

Figur 1: Social development model³⁰

Hela figuren visar hur det i varje social enhet finns tre variabler som påverkar processen av socialiseringen. Sociala enheter³¹ kan vara familjen, skolan och kamratgrupperna. Dessa tre variabler ses som möjligheter till involvering, förmågor och förstärkning i de sociala

²⁷ David Hawkins. *Delinquency and crime. Current theories*, s.149ff

²⁸ Ibid.

²⁹ David Hawkins. *Delinquency and crime. Current theories*, s. 2ff

³⁰ De svenska begreppen i figuren och i texten är hämtade från Henrik Andershed m. fl. där de i en kunskapsöversikt nämner teorin i svenska termer. Andershed, H. m. fl *Ungdomar som begår brott. Vilka insatser fungerar?*, s.36f

³¹ Katherine Faust och Stanley Wasserman definierar sociala enheter eller sociala nätverk som bestående av ett specifikt antal aktörer och relationen eller relationerna mellan dem så som de väljer att definiera det. Relationer betyder enligt Faust och Wasserman ett specifikt band mellan medlemmarna i nätverket eller enheten som definieras av deras egna grunder. Katherine Faust & Stanley Wasserman, *Social network analysis*, s.20, s.83

enheterna. De tre variablerna visar om ungdomens delaktighet i den sociala enheten kommer att generera en utveckling av anknytning av sociala band, åtagande till och tilltro till det konventionella samhället. I Sociala utvecklingsteorin ser man tillfällen för involvering som viktiga men inte nödvändiga för utvecklingen av sociala band. Teorin markerar att ungdomar måste ha tillfälle att involveras med konventionella personer och att engagera sig i konventionella aktiviteter för att utveckla anknytning och åtagande till konventionella personer (med ”konventionella” menar forskarna icke-kriminella). Det som den sociala utvecklingsteorin har att tillägga, i motsats till teorin om sociala band, är att denna utveckling kommer enbart kunna ske om ungdomen ser processen som en positiv erfarenhet och värderar den positivt. För att processen ska ses som givande av ungdomen ska två faktorer vara närvarande. Det ena är: i vilken grad ungdomen har använt sig av sina förmågor under involveringen eller under interaktionen. Det andra är: förstärkningen eller belöningen från den sociala enheten till förmån av det önskvärda beteendet³². Delbert Elliott och Scott Menard³³ har genom sin forskning kunnat visa att om en individ exponeras för kriminella vänner så kommer sannorlikt dennes beteende att utvecklas mot ett avvikande beteende. I undersökningen av 11-20 åringars utvecklingsprocess fastslogs att ungdomarna som gradvis började umgås mer med vänner som involverade sig i kriminella aktiviteter, också själva gradvis blev mer involverade i kriminella aktiviteter. Härav har Sociala utvecklingsmodellen införlivat Sociala inlärningsteorins tes att vänner med kriminellt beteende förstärker det avvikande beteendet hos ungdomen. Antisocialt beteende kan också uppkomma bortsett från att prosociala band existerar. Individen gör då något som kan liknas vid en kalkylering av fördelar och nackdelar med det avvikande beteendet. Detta antagande har införlivats från Kontrollteorin och kan förklara varför personer som har sociala band till normer mot droger ändå befattar sig med droger.

3.2 Allmänhetens förklaring till brottslighet

Theodore Sasson³⁴ har tidigare presenterats i denna uppsats på grund av sin forskning gällande hur medborgare uttrycker sig angående brott. Hans resultat är intressanta eftersom de kan jämföras med tolkningarna av brottslighet som de intervjuade tjänstemännen i mitt studerade projekt gör.

³² Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.78-83

³³ Ibid.

³⁴ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem*. s.58ff

3.2.1 Sociala sammanbrott

Social breakdown eller den svenska översättningen socialt sammanbrott³⁵ visar Sasson³⁶ används som en förklaring till brottslighet. Resonemanget handlar om förfall inom familj och grannskapet. För att åtgärda dessa sociala enheters misslyckande förordas insatser för att få ungdomarna att ge upp sin kriminella livsstil samtidigt som de som intervjuas anser att samhället har ett ansvar. I Sassons bok uttrycker en informant om de sociala enheternas misslyckande att sköta sitt jobb: ”church, schools and home has failed to do their job”. I argumentet finns en värdering där det anses ligga i dessa sociala enheters skyldighet att förmedla normativa antaganden vilket blir tydligt i efterföljande citat: ”that’s why we’re in the situation we are now, because we keep relaxing the rules”. Social breakdown eller socialt sammanbrott blir ett ramverk för medborgare att luta sig emot när de ska förmedla sitt perspektiv på brott och resonera kring brott som samhällsfenomen.

3.2.2 Blockerande möjligheter

Theodore Sasson³⁷ använder begreppet blocked opportunities eller den svenska översättning blockerande möjligheter³⁸ när medborgare talar om vilka orsaker som finns bakom varför individer begår brott. I sitt material fann Sasson³⁹ att studiesubjekten genomgående talade om arbetslöshet, fattigdom och brist på utbildning som blockerade möjligheter till ett konventionellt, laglydigt liv. Det anses ligga ett värde i att ge ungdomarna jobb för att sysselsätta dem och ge dem möjlighet att integreras i samhället precis som en av intervjupersonerna till Sasson uttryckte: ”more jobs/.../ keep their minds occupied to do something...to keep them busy”. Tanken att brist på pengar för en del individer inte ger något annat val än en involvering i kriminalitet framkommer utifrån ett citat: ”People would take a loaf of bread to feed their children”.

3.3 Begreppsförklaring

3.3.1 Brottsförebyggande

Stephen Schneider⁴⁰ problematiserar begreppet brottsförebyggande. Han nämner att det inte finns någon universell accepterad definition av begreppet. Förklaringen från National Crime

³⁵ Översättning från Norstedts stora engelska ordbok, <http://www.ne.se/>

³⁶ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem. s.58ff, s.64*

³⁷ Ibid. s.75

³⁸ Översättning från Norstedts stora engelska ordbok, <http://www.ne.se/>

³⁹ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem. s.84-93*

⁴⁰ Stephen Schneider, *Crime prevention. Theory and practice, s. 3ff*

Prevention Institute som Schneider hänvisar till är att brottsförebyggande arbete kan vara att förutse, känna igen och bedöma av brottsrisker men också att ta initiativ till handlingar som syftar till att minska förekomsten av brott.

Beträffande de sociala insatsgrupperna uppger Rikspolisstyrelsen⁴¹ att målet är att stoppa nyrekrytering till kriminella nätverk och hjälpa ungdomar att hoppa av kriminella grupperingar. Arbetet går till så att en riskbedömningsmanual först används. Genom denna riskbedömningsmanual är ambitionen att vara både förutsebara och igenkännande i syfte att minska uppkomsten av brott, detta står i samklang med National Crime Prevention Institute definition av begreppet brottsförebyggande.⁴²

⁴¹ Rikspolisstyrelsen, *Projektplan. Sociala insatsgrupper m.m.* s.3f

⁴² Stephen Schneider, *Crime prevention. Theory and practice*, s.3ff

4. Resultat och analys

I följande avsnitt ska jag analysera min empiri med hjälp av de teorier och begrepp som presenterats ovan. Avsnittet ska representera det mönster jag funnit i tjänstemännens berättelser som ska besvara mitt syfte.

4.1 Brottsförebyggare

Gällande hur en arbetar brottsförebyggande säger samordnare 2:

”Men jag tror så här för att man ska kunna göra något innan måste man förstå den situation som finns nu. Så jag tror man behöver vara väl insatt i, hur ser det ut i [stadens namn], hur ser till exempel ungdomskriminaliteten ut? Var har vi för kriminalitet? Hur arbetar polisen med det? Hur arbetar socialtjänsten med det? Vad har vi för åklagare, vad har vi för tingsrätt? Hur tänker man? Vad säger statistiken? Var har vi för historik? Vad har funkat? Hur har vi gjort tidigare? När man har koll på en sådan bild, då tror jag man kan börja jobba brottsförebyggande.”

Enligt de intervjuade finns en strävan att uppnå en helhetsbild över den lokala situationen som råder i staden. Samordnare 2 poängterar att det är väsentligt att ha en förståelse för denna helhetsbild innan arbetet med den förebyggande verksamheten startar. I tidigare forskning uppmärksammar Forkby⁴³ i sin studie att översättningar från mål och checklistor ska stå i proportion mot den rådande situationen där arbetet ska utföras. En tolkning kan göras i den meningen att samordnare 2 har samma utgångspunkt som Forkby uppmärksammar i sin egen forskning: vikten av att sätta en projektplan i kontrast till en specifik miljö och situation. Förståelse av den lokala helhetsbilden ses som en viktig komponent av det brottsförebyggande arbetet.

En polisman uttryckte sig gällande sin syn på vad brottsförebyggande arbete innebär:

”Det är ju, arbete som oftast inte klär sig i statistik utan det är, det får du liksom, det är när man skapar närvaro någonstans i ett samhälle i ett kvarter eller vad som helst som gör att man helt enkelt kan reducera kriminalitet alltså när man är på plats där. Eller att man skapar en relation med människor, folk och ungdomar. /.../ Sen har det även, sådant här brottsförebyggande kan vara kort. Det kan vara från dag till dag så kan det varit, skapa en åtgärd som någonstans är i skolan och bygger upp en positiv bild av polisen kanske. Vilket kan få visa ungdomar att inte hålla på med kriminalitet och så vidare. Det kanske är de här långsiktiga tankarna så att säga.”

Polismannen berör ett kontaktskapande med ungdomarna för att förstärka deras bild av konventionella samhällsaktörer. Forkby⁴⁴ uppmärksammar samma synpunkt i sin studie och påpekar att de spontana mötena mellan polisen och ungdomarna kan skapa ett förtroende dem emellan. Likaså kan en positiva bild av polisen hos ungdomarna förstärkas. Sociala utvecklingsteorin markerar att ungdomar måste ges tillfälle att involvera sig med konventionella personer för att skapa ett åtagande och anknytning till det konventionella

⁴³ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-30

⁴⁴ Ibid.

samhället. Dock behöver ungdomarna se denna process som positiv för att resultatet ska bli en avhållsamhet från kriminalitet. Detta står i proportion till när polismannen talar om att ”skapa relationer” och ”bygga upp en positiv bild av polisen”.⁴⁵

Polismannen talar också om att det brottsförebyggande arbetet kan vara både kort- och långsiktigt. Ser vi till det tidsperspektiv som Sahlin⁴⁶ använder sig av i sin studie gällande effekter av förebyggande arbete som kan vilja uppnås på kort eller lång sikt. Hon belyser även att det kan råda en tendens om att uppvisa resultat samtidigt som en medvetenhet kan finnas angående att positiva resultat kan påvisas i framtiden. I citat ovan berörs både resultatet gällande tidsaspekten då polisen poängterar att resultatet från det brottsförebyggande arbetet inte alltid går att uppvisa via statistiken. Likaledes att polisen arbetar på ett kort tidsaspekt på skolor till exempel eller långsiktigt när det handlar om att bygga upp en sociala band med ungdomarna med förhoppning av att minska risken för ett avvikande beteende.

En behandlare från socialtjänstens öppenvård påpekade att det brottsförebyggande arbetet är tidiga insatser:

”Man ska se det framför allt i skola och i dagis...Innan har vi tänkt att när vi ser ett bekymmer, för vi vet vad det är, vad vi ska titta efter, vi vet vilka riskfaktorer det är, vilka riskbeteende det är. Och har barn de här riskbeteende, innan de har blommat ska man egentligen göra en stor satsning...Så det förebyggande ligger väldigt mycket i skolor/.../ men det förebyggande är liksom det är ju tidigare ju lättare är det ju att ta i det.”

Behandlaren påpekar de sociala enheternas ansvar med att tidigt förebygga utvecklingen av ett avvikande beteende, detta återspeglas när behandlaren talar om ”innan de blommat”. Detta liknar Sassons⁴⁷ analys att uppfattningar kring misslyckandet hos de sociala enheterna som skolan och familjen är en viktig aspekt till hur ett avvikande beteende kan utvecklas. Sociala utvecklingsteorin påpekar att den unge behöver engagera sig i och förmås delta i sociala enheter för att känna ett åtagande och anknytning för konventionella samhällsfunktioner. Resultatet enligt teorin ska då bli en avhållsamhet från kriminalitet. Det behandlaren säger om att ”det förebyggande ligger väldigt mycket i skolorna” kommer diskuteras under rubriken skillnad i roller.⁴⁸

⁴⁵ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s. 78ff

⁴⁶ Ingrid Sahlin, Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen, s.35-40

⁴⁷ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem. s.58ff*

⁴⁸ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s. 79f

4.2 Syftet med insatsgruppen

När polisman fick definiera med egna ord vad målen med insatsen är framkom att:

”Att på individbasis verka brottsförebyggande. Där handlar det på något sätt om att sätta en ungdom eller individ i fokus liksom. Och vara en del av dessa unga aktörerna, kring denna ungdomen för att antingen få dem att ge upp med sin brottslighet eller att inte inleda en brottslig karriär/.../ Jag representerar polisen i den operativa biten. Det vill säga, allt från att vi träffar på ungdomen ute på stan till att vi har något möte med honom. Där vi pratar om brottslighet och vad han kan tänka på och vice versa vad han tycker om polisen/.../ vi har en kontinuerlig kontakt kring de här ungdomarna som har skrivit på samverkans avtal där vi kan bryta sekretessen. Där vi uppdaterar oss rätt ofta om hur det går för dem, på kanske veckobasis...om de har gjort några brott som har kommit till vår kännedom..”

Polismannen kommer tidigt i sitt resonemang, gällande sina tankar om syftet med projektet, in på att sätta en ungdom i ”fokus”. Syftet är att arbeta individbaserat med bakgrunden till det avvikande beteendet. Utifrån polisens roll handlar det om att lämna uppgifter beträffande om ungdomen är misstänkt för något brott. Vidare råder en ambition till en kontaktskapande relation mellan polisen och ungdomen. Detta utmärker sig i mötena med den unge på stan och de inledande mötena med ungdomen som projektet inleds med. En återknytning till Forkbys⁴⁹ studie visar att dessa möten mellan polis och ungdom kan sätta grunden för uppbyggnaden av en relation mellan ungdomen och en samhällsfunktionär. Knyts detta resonemanget mot bakgrund av sociala utvecklingsteorin går det att uttyda att den påstådda individbaserade arbetsmetoden ger ungdomen möjlighet för involvering med konventionella personer vilket behövs för att ungdomen ska kunna utveckla sociala band till det konventionella samhället som ska generera en avhållsamhet från ett kriminellt beteende.⁵⁰

Behandlaren från socialtjänstens öppenvård anmärkte på att målet med insatsen ligger i att hjälpa ungdomen in i ett annat liv:

”Ja, målet är ju liksom att bryta en kriminell livsstil. Att hjälpa ungdomen tillbaka eller in i ett annat liv, eftersom det är så svårt...har man börjat sin kriminella bana när man var 13 år och så säger vi man är 18-19 så kommer man in i sociala insatsgruppen. Då har man naturligtvis ingen skola, man har ingen bra relation till sina föräldrar, så det är att hjälpa tillbaka, återbygga. ..inte ge dem utrymme att återfalla i sin kriminalitet/.../ Men underlätta en väg tillbaka, att hjälpa dem så att de kan få jobb och så att de kan få utbildning och så.”

Behandlaren nämner i citatet ovan hur det många gånger, för de ungdomar som är etablerade i den kriminella banan, saknas en anknytning eller ett åtagande till skolan och familjen.

Informanten talar om att bryta den kriminella livsstilen som ett syfte med sociala insatsgruppen. Behandlaren lägger vikt vid att ungdomarna behöver hjälp med att komma ”tillbaka” och ”återbygga” ett icke kriminellt liv. Detta kan tolkas som att länken mellan ungdomarna och samhället behövs förstärkas eller skapas. Allt detta för att ”bryta en kriminell

⁴⁹ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-30

⁵⁰ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.79f

livsstil” vilket syftet med projektet anses vara. Utifrån vad Hawkins och Catalano⁵¹ hävdar krävs, för att sociala band ska uppstå och avhålla ungdomen från ett kriminellt liv, att en socialisering som värderas som positiv av ungdomen krävs av de sociala enheterna. Tre variabler behöver vara närvarande för att denna process ska bli lyckad vilka enligt Hawkins och Catalano är involvering, förmågor och förstärkning till de sociala enheterna. Genom att ”stöta” ungdomen tillbaka till ett prosocialt liv kan det tolkas att behandlaren förstärker ungdomen i dennes utvecklingsprocess och samtidigt involvera ungdomen i normativa aktiviteter genom att hjälpa dem hitta jobb. Utifrån behandlarens resonemang av att hjälpa ungdomen ”tillbaka” och ”återbygga” tycks tolkningen ha gjorts att processen med socialiseringen av ungdomarna brustit. Denna uppfattning tydliggörs när behandlaren förmedlar sin uppfattning att ett tidigare agerande hade minskat risken eller förmildrat det avvikande beteendets utveckling. Syftet med sociala insatsgrupper blir därav att hjälpa ungdomarna återuppbygga ett konventionellt liv genom att stödja dem utan att ta bort samhällets konsekvenser vid normbrott.

Samordnare 2 poängterade samverkan som en form av arbetsmetod:

”Jag tänker så här att en social insatsgrupp är en samarbetsform, en metod som vi använder oss av. Sen de här insatserna i vårt nätverk... alla dem är ju där även om vi har en social insatsgrupp för honom eller inte. Han går på sin fotboll, han går på möten med BUP, han har sin skolkontakt, han har sina föräldrar/.../ Om vi beslutar om alla, för vi alla här är oroliga för honom att vi sätter in en Social insatsgrupp. Vad vi ger honom då är ju en samordning mellan oss. Att alla känner till informationen så att vi kan styra den där samverkan så att vi inte är 10 stycken som hackar i samma sak utan att veta vad den andra gör.”

Arbetsmetoden som består i att samverka med alla berörda aktörer runt den unge mot det gemensamma målet att förhindra utvecklingen av en kriminell livsstil för att som samordnare 2 uttrycker det inte ”hacka i samma sak utan att veta vad den andra gör”. Sammankopplingen som Forkby⁵² talar om i sin egen studie går att applicera på citatet ovan. Istället för att ”hacka i samma sak” säger samordnaren att om tjänstemännen känner till informationen kan en samordning gällande den unge ske. I samma bemärkelse som i Forkbys forskning sammankopplas resurser som tjänstemännen kan ge i form av olika insatser och informationen förs vidare till alla involverade tjänstemän.

4.3 Skillnader i rollerna

⁵¹ Ibid.

⁵² Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-30

Samordnare 2 berättar om det som denne benämner som vinsten med projektet som en skillnad emot tidigare vardagliga arbetsuppgifter:

”...jätte vinst för både dem [ungdomarna] och föräldrarna. Att de bara behöver förhålla sig till en person instället för tio/.../jag kan säga såhär, det här är en möjlighet för dig att påvisa att du gör en förändring...om du bestämmer dig för att du inte vill hålla på med kriminalitet så ska jag liksom se till och stöta, om du ger mig samtycke till att sälja in din förändringsprocess hos polisen så ska jag ta det på yttersta allvar. Om jag inte behöver tänka på sekretessen så kan jag till mina kontakter hos polisen säga så här: -Det må hända att ni tog Kalle⁵³ för en månad sedan men ni har ingen aning om vad han har gjort den här månaden.”

Den skillnad som samordnare 2 ser ligger i förenklingen i samverkan mellan tjänstemännen. När sekretessrestriktionerna mildras kan de lättare ta kontakt och samverka på ett konstruktivt sätt till gagn för den unge och sammankoppla resurser, som tidigare nämnts som viktigt i Forkbys⁵⁴ studie. Vinsten för föräldrarna och den unge kommer av att resurserna sammankopplas, att de medverkande tjänstemännen i sociala insatsgrupper blir sammankopplade via samordnare 2 vars uppgift är att förse alla med betydelsefull information. Förändringsprocessen som det talas om i citatet ovan kan sättas i kontrast emot Hawkins och Catalanos⁵⁵ skildring av en god utvecklingsprocess för att ett icke kriminellt beteende ska uppstå. När samordnaren berör de tre variablerna som anses resultera i en god socialisering för ungdomen med det konventionella samhället. De tre variabler är möjligheter till involvering, förmågor och förstärkning. Samordnare 2 involverar den unge genom att visa att denne kan ”sälja din förändringsprocess” genom att den unge ska ge sitt samtycke till att bryta sekretessen. Samtidigt som det blir en vinst för den unge att samordnaren kan agera som en länk mellan den unge och polisen blir den unge också involverad i denna länkning för utan den unges samtycke så försvåras sammanlänkningen. När samordnare 2 talar om att stödja den unge förstärks den unges möjligheter att involvera sig till det konventionella samhället om denne bestämmer sig att ändra sin kriminella livsstil. Förstärkningen kan finnas i det faktum att samordnaren menar att denne kan förklara eller anmärka för polisen att ungdomen befinner sig i en förändringsprocess.

Representanten från gymnasieskolorna påpekade olika fokus hos tjänstemännen:

”Men skolan har nog lite svårt att hitta sin roll, jämfört med socialen och polisen där det blir mer handfast, skolan är inte riktigt samma. Vi jobbar med lite andra grejer här. Socialförvaltningen jobbar man ju mycket med det som inte fungerar, men vi har ju så mycket annat som med undervisning och yrkesutbildningar /.../ Olika fokus, polisen har ju fokus emot kriminaliteten och det förebyggande där. Vi har fokus på att utbilda elever till att bli snickare eller bagare. Så har det diskuterats om skolan ska vara med, men jag tycker skolan ska vara med, även om vi inte bidragit så mycket är det för att hitta den helheten. Så tänker jag att på förra mötet lyfte jag två

⁵³ Namnet Kalle använder informanten fiktivt och syftar inte på en specifik individ.

⁵⁴ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-30

⁵⁵ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.78-83

ungdomar som jag hade fått här, att de var oroliga för. I ena fallet säger socialförvaltningen att den här killen jobbar vi mycket med, det är under kontroll/.../ Sen tog vi upp någon annan och det var inte alls välkänt någonstans så nu ska de kolla upp det.”

Tidigare i avsnittet om brottsförebyggande arbete berättade en behandlare från socialtjänstens öppenvård hur det brottsförebyggande arbetet ligger i tidiga insatser och framförallt finns det möjligheter för ett förebyggande arbete i skolorna. Utav det ovannämnda påståendet tycks inte skolans representant ha samma bild av skolans roll mot bakgrund av det förebyggande arbetet. Det tycks råda en otydlighet i skolans bidrag till sociala insatsgrupper och vilken roll skolan har i förhållande till de andra aktörerna. Fokus ligger som nämns i att ”utbilda” elever i kontrast till de andra aktörernas brottsförebyggande roll menar informanten som är mer tydlig vilket uttrycks: som att socialtjänsten har fokus på det som inte ”fungerar” och polisen fokus ligger i ”kriminaliteten”. Samtidigt är enligt Forbys⁵⁶ studie tydlighet i respektive roller viktigt för att upprätta en god samverkan. Sätts detta ytterligare i relation till sociala utvecklingsteorin sker socialiseringen av ungdomarnas konventionella beteende i de sociala enheterna och däribland skolan. Representanten från gymnasieskolan beskriver dock vikten av skolans bidrag till helheten och nämner även att två ungdomars namn dykt upp hos skolpersonalen som möjliga potentiella deltagare till sociala insatsgruppen.

4.4 I rollen som brottsförebyggare

I detta avsnitt ska min empiri återknytas till frågeställningen, *Hur upplever respondenterna i sociala insatsgrupper sin roll som brottsförebyggare med avsikt på det syfte som dem anser projektet har?*

I rollen som brottsförebyggare har det framkommit att intervjupersonerna ser ett värde i att ha en samlad helhetsbild över den rådande lokala situationen för att kunna bedriva ett lyckat förebyggande arbete. Sätts detta i relation till Forbys⁵⁷ forskning rekommenderas att en projektplan utformas efter de rådande förhållandena på plats. Vidare ses den brottsförebyggande rollen som kontaktskapande mellan samhällsaktörer och ungdomar. Syftet är att upprätta sociala band som ska leda till en positiv förändring hos ungdomen i riktning mot ett laglydigt liv. Hawkins och Catalano⁵⁸ påpekar att om ungdomen involveras med konventionella personer samtidigt som de får en positiv bild av bland annat polisen kan ungdomarna se ett värde i en förändringsprocess mot en icke kriminell livsstil. I den

⁵⁶ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-30

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s. 78ff

brottsförebyggande rollen kan tjänstemännen arbeta kort och långsiktigt. Som nämnts kan det vara korta möten mellan ungdomar och poliser eller mer långsiktigt när sociala band försöks byggas upp. Mot bakgrund av vad Sahlin⁵⁹ skriver kan det brottsförebyggande arbetet vara knutet till en tidsaspekt som styrs av ambitionen att antingen förebygga på kort sikt eller lång sikt. Tidiga insatser berördes som en beståndsdel i definitionen brottsförebyggande arbete i den bemärkselse att det ligger hos de sociala enheterna som skolan att förhindra att barn utvecklar ett avvikande beteende. I den meningen talas det om Sassons⁶⁰ begrepp sociala sammansbrott då informanterna lägger utvecklingen av det normativa beteendet hos de sociala enheterna. Utifrån syftet med sociala insatsgrupper ses tjänstemännens roll att arbeta individbaserat med ungdomarna. Till exempel kan polisens roll innebära kontaktskapande arbete mellan dem och ungdomen. Enligt Forkbys⁶¹ kan den relation som uppstår vara vital för ett förändringsarbete vilket sociala utvecklingsteorin påpekar kan ge ungdomarna en chans att involveras med konventionella samhällsaktörer. Vidare ses återbyggnaden av länken mellan ungdomen och samhället som en del av syftet med projektet. Den förebyggande rollen sker genom att stödja ungdomarna så att en länk byggs upp till samhället i syfte att knyta sociala band, vilket i sin tur ska avhålla ungdomen från att begå brott. Mot bakgrund av syftet med projektet ses sociala insatsgrupper som en arbetsmetod där de befintliga resurserna runt ungdomen kopplas samman, en sammankoppling i Forkbys⁶² bemärkselse. De skillnader i rollen som tjänsteman i sociala insatsgrupper upplever i relation till deras tidigare dagliga verksamhet var den form av vinst projektet anses ge. Denna vinst kan tjänstemännen använda i sitt arbete med att involvera ungdomarna i sin förändringsprocess samtidigt som vinsten för den sociala insatsgruppen blir samtycke till sekretessbrytning. Ungdomarna involveras, förstärks och deras förmågor används i det stödjande arbete med deras förändringsprocess vilket i enlighet med Hawkins och Catalano⁶³ kan bidra till att ett avvikande beteende inte utvecklas. En ytterligare skillnad i arbete med sociala insatsgrupper var olika fokus emot ens dagliga verksamhet. Olika fokus hänvisar till att det brottsförebyggande arbetet inte anses vara närvarande i framförallt skolvärlden. Här råder en delad mening när det framkommer att andra tjänstemän hävdar att bland tidiga insatser kan sättas in i skolan. Forkby⁶⁴ poängterar vikten av en rådande samsyn om respektive roller i ett förändringsarbete med ungdomar och

⁵⁹ Ingrid Sahlin, *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*, s.35-40

⁶⁰ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem*. s.58ff

⁶¹ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19ff

⁶² Ibid.

⁶³ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s. 83

⁶⁴ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 30

samtidigt ser sociala utvecklingsteorin skolan som en av de sociala enheterna där individers socialisering äger rum.

4.5 Urvalet av ungdomarna

Med urvalet av ungdomarna syftar jag på den målgrupp som tjänstemännen i sociala insatsgrupper arbetar med och hur de väljer ut ungdomarna. Som jag tidigare nämnde ”i avsnittet bakgrund” så var ambitionen med sociala insatsgrupper att arbeta med målgruppen 15-25 år. Som utredningsmodell användes en riskbedömningsmodell kallad SAVRY. I min empiri framkom tjänstemännens egna resonemang om målgruppen och hur diskussionen fördes runt de ungdomarna som valdes ut till sociala insatsgruppen. Gällande målgruppen framkom det från de flesta tjänstemän att de skulle kunna tänka sig gå ner i ålder under 15 år. Exempelvis framhöll samordnare 1:

”Jag tänker att man delvis kunde jobba yngre, ja. Asså ska man satsa på dem som befinner sig i en riskzon, vart drar man gränsen för riskzon? Det tycker jag är lite intressant, jag vet inte om man är i en riskzon om man redan har, alltså finns i misstankeregistret för 10-20 brott. Är det riskzon för kriminalitet? Nej, jag tycker inte det. Riskzon är när man börjar med olovlig körning och gör sitt första inbrott, då kanske man är i riskzon”.

Ovanstående citat ger sken av att samordnare 1 resonerar kring urvalet av ungdomarna i Sassons⁶⁵ term av sociala sammanbrott. Resonemanget i citatet förs runt vad riskzon egentligen innebär, som informanten menar styrs urvalet av ungdomarna till sociala insatsgrupper av denna definition. När samordnare 1 återger sitt perspektiv på vart gränsen för riskzon är framkommer det att riskzonen borde sänkas till att inte enbart inkludera de ungdomar som redan har ett anmärkningsvärt misstankeregister utan också de ungdomarna med färre begångna brott. Resonemang av att ”satsa” på ungdomar som befinner sig i riskzon mot bakgrund av sociala sammanbrott kan tolkas som att det ligger i den sociala enhetens skyldighet att hjälpa ungdomarna. Den sociala enheten ses i detta fall som sociala insatsgruppen.

Vidare framhåller även en polisman att man skulle kunna arbeta med yngre ungdomar. I polismannens åsikt kan urvalet av ungdomarna till sociala insatsgrupper ses utifrån de ungdomar som söker en förändring av sin livssituation. Polismannen tar mer fasta på ”där man kan så ett frö” än på själva åldern hos ungdomarna:

”Ja absolut...har man en ungdom som vill förändras...Då gäller det att köra alltså...man ska inte ta de ungdomar som går och snattar eller röker på, det är inte dem som är fokus. De är de ungdomarna som, pratar strategiska brott. Brott som man statistiskt kan påvisa kan leda till en grövre brottslighet längre fram i livet. Kan man

⁶⁵ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem. s.58ff*

påverka dem där så sparar vi dem massa bekymmer men även samhället ekonomiskt...kan man så ett frö, då tycker jag att man ska köra, även om de är 13 eller 15”.

Det kriteriet som framgår av citatet ovan är att till projektet ska de ungdomar väljas ut som har begått grova brott. Klassifikationen av grova brott blir ”grova” i bemärkelsen strategiska brott vilket förklaras av polismannen som begångna brott som i sin tur kan leda till än grövre brott i framtiden. Sätts detta i relation till sociala utvecklingsteorin hävdar teorin att om en ungdom ska utveckla ett laglydigt förhållningssätt till samhället så är det väsentligt att ungdomen ges möjlighet att involveras med konventionella personer och i konventionella aktiviteter. Hawkins och Catalano⁶⁶ poängterar likaväl att denna process måste ses som en positiv erfarenhet och värderas positivt av ungdomen. Av polismannens citat vill denne ge de ungdomar som är mottagliga; en chans att involveras i projektet som består både av konventionella personer och konventionella aktiviteter. Valet av de ungdomar som ägnar sig åt grov brottslighet kan ses som nödvändigt med hänsyn till Sassons⁶⁷ begrepp blockerade möjligheter. Sociala insatsgrupper vänder sig till de ungdomarna som har försvårade möjligheter till ett laglydigt liv på grund av som polismannen bemärker att de grova brotten involverar dem mer i en brottslig karriär.

4.6 Deltagare

Projektledaren från individ- och familjeomsorgen berättade vad denne ansåg det kunde betyda för en ungdom att gå med i sociala insatsgruppen i följande citat:

”Jag tror och vill tro att det blir mycket tydligare att man jobbar tillsammans för nu vill jag tro att de har många möten, man träffar skolan, man träffar läraren, man träffar BUP⁶⁸, man träffar socialen, behandlaren på socialen, man träffar polisen, man träffar arbetsförmedlingen, massa olika möten. Men får man träffa alla samtidigt, man har en plan så att man känner att alla går åt samma håll. Att man blir omhändertagen”

Att det skulle kunna innebära för en ungdom, som blir deltagare i sociala insatsgrupper, att denne blir ”omhändertagen” kan sättas i jämförelse med Hawkins och Catalanos⁶⁹ perspektiv av att en ungdom under sin utveckling emot ett laglydigt liv ska värdera utvecklingen positivt för att resultatet ska bli ett laglydigt förhållningssätt i ungdomens handlingar. Jag tänker mig att känslan av att bli omhändertagen kan stå i relation till en positiv erfarenhet. Den tydlighet som projektledaren talar om kan sättas i proportion till Forkbys⁷⁰ resonemang om

⁶⁶ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s. 78-83

⁶⁷ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem*. s.86-93

⁶⁸ Förkortning för Barn- och ungdomspsykiatri

⁶⁹ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s. 79f

⁷⁰ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 28ff

sammankoppling i processen under själva samverkan. Tydligheten i att alla jobbar tillsammans i processen med ungdomen och att alla tjänstemän ”går åt samma håll” blir positiv för samverkan både i projektledarens synpunkt men även med stöd av Forkbys forskning. Projektledaren ser denna erfarenhet av tydlighet som en positiv upplevelse för de deltagande ungdomarna i sociala insatsgrupper vilket enligt vad som ovan bemärkts i sociala utvecklingsteorin kan generera en laglydig utveckling av ungdomens beteende.

En socialsekreterare talade om de olika möjligheterna som erbjuds den unge i sociala insatsgrupper:

”...sen vet vi också att vi har dem som lyckats få jobb. Att det har varit en öppning, någonting som är bra/.../ För det har också varit skyddande för att dem har, för att det har blivit mindre brott om man ser på dem som gått med. /.../ Men det är svårt för en 17 åring att tycka, uppmärksamhet från en massa myndigheter. Men det är ju ändå rätt många som ställer upp för dem, att de har ju rätt så många på sin sida om man samlas och har möte och de är delaktiga i planeringen.”

Socialsekreterarens kommentar att en del ungdomar i sociala insatsgrupper lyckats fått jobb vilket inneburit en ”öppning” för dem till ett laglydigt liv står i samklang med Sassons⁷¹ undersökning om hur människor förklarar kriminalitet med blockerande möjligheter. Från citatet ovan går det att utläsa att denna ”öppning” som kan bli resultat av att en ungdom blir deltagare i sociala insatsgrupper kan motverka de försvarande omständigheterna. Precis vad som framkom i Sassons studie talas det om brist på jobbmöjligheter om en orsak bakom utvecklingen av ett avvikande beteende. Sätts detta i relation till Hawkins och Catalanos⁷² sociala utvecklingsteori säger den att ungdomen behöver ges tillfälle för involvering med konventionella aktiviteter som i denna situation; att ha ett jobb. Teorin hävdar att detta ska generera sociala band till det konventionella samhället vilket ska avhålla ungdomen från kriminella aktiviteter. Den uppmärksamhet som socialsekreteraren anser att ungdomen får från de inblandade myndigheterna kan i enlighet med sociala utvecklingsteorin ses som ett tillfälle för involvering med konventionella personer, i sin tur kan detta leda till en anknytning till det konventionella samhället genom att sociala band upprättas mellan den unge och myndighetspersonerna.

4.7 Hinder

Tjänstemännen som intervjuades blev tillfrågade om de upplevt några hinder i arbete med Sociala insatsgrupper. Tidigt i projektet ansågs sekretessen vara ett hinder i samverkan. Genom projektet har en sekretesslätnad kommit tillstånd mellan polisen och socialtjänsten.

⁷¹ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem. s.86-93*

⁷² Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention, s.78-82*

För mer information om sekretesslättningen hänvisas till utvärderingen som genomförts inom projektet.⁷³

Projektledare från individ- och familjeomsorgen uttryckte det sin åsikt gällande att kamraterna kan vara ett hinder:

”Det vi känner att vi inte har nått så är med fritiden och kamratrelationer men det är ju för att det är svårt, kanske inte för att det finns en massa hinder. I så fall skulle kamrater vara ett hinder...nej men det har vi förstått att det är svårt att bryta emot kamrater även om man är motiverad och även om man har insikt om att kamraterna kanske håller på med dåligheter.”

Kamratrelationerna som en svårighet eller hinder i projektledarens åsikt för utvecklingsarbetet med ungdomarna i sociala insatsgrupper stöds av Hawkins och Catalanos⁷⁴ sociala utvecklingsteorin. Teorin hänvisar till Elliott och Menards forskning där det framkommer att om en individ integreras med kriminella vänner finns en risk att individen själv blir mer involverad i kriminella aktiviteter som en effekt av sitt umgänge. Det kriminella beteendet blir förstärkt hos ungdomen genom dennes kamrater. I den meningen stöds projektledarens tankar om att kamratrelationerna kan innebära ett hinder i arbetet med att få ungdomarna att sluta med kriminella aktiviteter.

Projektledare som representerade polisen uttryckte att det kan vara ett hinder om polisen inte har avsatt tid för projektet speciellt med anseende på deras roll som kontaktpoliser:

”Problem kan vara att få tid till det, att få tid att kunna vara med i gruppen, polisen får gå ditt. Men det uppmuntrade jag, jag tyckte det var viktigt/.../dels så hade jag med mig uppgifter om vilka ungdomar vi ville jobba med och sen såg jag till att vi hade poliser som träffade ungdomarna i de olika individuella grupperna/.../För kontaktpoliser då...de poliserna som är kontaktpersoner för just den ungdomen/.../Att sitta med eller medverka i den individuella arbetsgruppen som har skapats för just den individen och vara med i den...för att redovisa om de har begått några mer brott. Eller om vi poliser kommit i kontakt med dem...det var någon som åkte och tränade med en kille som behövde komma igång att träna...då var den här polisen med och kunde kampsporten/.../ polisen utbildades till polismentorer hos Socialförvaltningen. Så man kan bli dömd till att träffa en polis tio gånger och så kan man åka och fisk eller gå och fika. För att få träffa en vettig vuxen, då kan man träffa en polis”.

Hindret med att inte ha avsatt tid kan jämföras med resultat från Forkbys⁷⁵ studie av projektet Ung och Trygg. Forkby skriver om hur en god samverkan ska stå i proportion till den rådande lokala situationen. Polisens roll som kontaktpersoner för ungdomarna kan ses mot bakgrund av vad Forby hävdar som ett kontaktskapande mellan polis och ungdomar. Denna relation mellan polisen och ungdomarna som växer fram ur kontaktskapandet säger Forkby är väsentlig för att

⁷³ Filip Wollter, Anders, Kassman & Lars, Oscarsson 2012. *Utvärdering av sociala insatsgrupper. Individinriktad samverkan kring unga i riskzonen*. s.144-150

⁷⁴ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.79-83

⁷⁵ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-28

förändringsarbetet, men kontaktskapande tar tid. I enlighet med sociala utvecklingsteorin kan dessa sociala band skapa en anknytning, åtagande och tilltro till det konventionella samhället. Detta går att finna i det som informanten säger, ”att träffa en vettig vuxen”. När tillfälle för involvering med poliserna ges och tillfälle för involvering i konventionella aktiviteter som anordnas av poliserna kan det i enlighet med vad Hawkins och Catalano⁷⁶ hävdar förstärka de sociala banden till det laglydiga samhället.

4.8 Motivationsarbetet

Behandlaren från öppenvården berättar om motivationsarbetet:

”Motiverande samtal, MI/.../bygger på att man måste vara där personen är i sin förändring, allt handlar om en förändringsprocess...det är först när man kommer på det själv som det har någon effekt/.../det är samma med cannabis och amfetamin och allt vad det heter. Så vad jag måste få dem att upptäcka, asså jag måste hitta en ambivalens, att skapa en ambivalens så kallar jag det. Så jag måste få dem att tänka på, dels bekräfta dem. – Jaja jag förstår ju varför du gör det, röka hasch blir man ju lugnare och man slipper tänka på allt jobbigt, helt rätt, det är därför du gör det. Och liksom börja så där, finns det något som är lite mindre bra med det. Och sen långsamt utan att spring ifrån klienten, undersöka det som är mindre bra då för att få den här personen ambivalent lite/.../Så det är mitt jobb att övertyga dem att de tjänar på att sluta med kriminaliteten.”

Behandlaren förklarar hur motiverande samtal går till med de ungdomar som behandlaren arbetar med. Det framgår att ungdomarna själva måste förstå värdet med att sluta med sin kriminalitet. Behandlaren uttrycker att denne försöker försätta ungdomarna i en form av ”ambivalens”, i ett stadium där de själva kan börja reflektera över konsekvenser av sina handlingar. Som i citatet ovan nämner behandlaren fördelar och nackdelar med droger som framkommer under samtal med ungdomarna. Detta motivationsarbete kan liknas ett försök att få ungdomarna att värdera ett icke kriminellt liv som positivt i den anda som Hawkins och Catalano⁷⁷ menar är nödvändigt för att ett socialt band med det konventionella samhället ska kunna knytas an. I samma bemärkelse krävs att ungdomen involveras i någon form av konventionella aktiviteter och som framkommer från citatet försöker behandlaren få ungdomen själv att resonera kring att denne behöver en förändring av sin livssituation. Ungdomen involveras härmed till att själv aktivt ändra sin situation.

Samordnare 1 talar om en gräddfil som en motivation hos sociala insatsgrupper och framhåller att:

”En möjlighet till mer fokus, en möjlighet till en extra satsning och kanske lite av en gräddfil för det har det varit för visa...Att arbetsförmedlingen satsat lite extra på den ungdomen för att kunna erbjuda snabbare väg bort och ut. Så vi presenterar det som något positivt. Och jag är positivt överraskad att det är så många som samtyckt, för att jag trodde nog att det skulle bli svårare...samtycket handlar ju först och främst kring kontakten med polisen

⁷⁶ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.79-83

⁷⁷ Ibid.

men även andra myndigheter/.../de flesta har sagt nej, har sagt nej utifrån de inte vill ha någon kontakt av socialtjänsten överhuvudtaget.”

Denna ”gräddfil” som ska bli blir en ”extra satsning” på ungdomen för att få en ”snabbare väg bort” kan jämföras med Sassons⁷⁸ blockerande möjligheter. Precis som Sasson anmärker ses försvårande möjligheter som brist på jobb till ungdomarna för att de ska kunna få någon sysselsättning som ska ta dem bort från den kriminella banan. Denna gräddfil som samordnare 1 talar om kan liknas vid en extra satsning för att hjälpa ungdomen mer konkret med jobb eller liknande presenterar tjänstemännen för ”ungdomen som något positivt”. Gräddfilen som en motivationsfaktor kan sättas i relation till sociala utvecklingsteorin som betonar vikten av att engagera ungdomar i prosociala aktiviteter men likaså ska de värderas positivt av ungdomen. Enligt citatet framgår att det är just detta samordnaren försöker göra, presentera delaktigheten för ungdomen i sociala insatsgrupper som något positivt för att ungdomen ska värdesätta sin delaktighet i projektet. I samordnare 2 egen synpunkt tycks gräddfilen fått genomslagskraft som motivationsfaktor hos ungdomarna när samordnaren berättar om sin positiva förvåning beträffande den höga delaktigheten av ungdomarna i projektet, vilket i Hawkins och Catalanos⁷⁹ mening kan hänföras till ungdomarnas kalkylering av vinsten av att gå med i projektet.

4.9 Egna upplevda effekter

Behandlaren talar om något som denne kallar för hemmamiljö:

”Jag tycker vi ser goda resultat än så länge/.../Och det här med institutioner och behandlingshem och sådant. Det har ju jänkats oss i år liksom, vi ser att det inte har någon, det blir liksom inte bra liksom... visst detta är mina personliga åsikter men i drogmissbruk kan det vara bra, det bryter och man kommer ifrån och man får ingen chans att ta droger förhoppningsvis. Men just det här med antisocialt beteende och hamna bland andra med antisociala beteenden det smittar och det blir inte bra. Och sen är man i någon skyddad värld där och sen ska man hem och sen bara accelererar så har man liksom ingen som backar upp en hemma. Det är en hemmalösning, en lösning där man kan hjälpa dem i sin miljö, i sin rätta miljö och billigare också.”

Behandlaren berör hur ungdomar på institutioner smittar eller blir smittade av andra ungdomars antisociala beteende. Mot bakgrund av vad som tidigare skrivits om sociala utvecklingsteorin kan ett avvikande beteende hos en ungdom förstärkas av andra ungdomar som har ett avvikande beteende. Behandlaren är av samma åsikt och anser istället att en ”hemmalösning” som sociala insatsgrupper erbjuder har bättre önskvärda effekter på ungdomarna. Den miljön som råder hemma vilken behandlaren talar om kan liknas till olika

⁷⁸ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem.* s.86-93

⁷⁹ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention,* s.78-83

sociala enheter som Hawkins och Catalano⁸⁰ ser som baser för socialisering mot ett prosocialt beteende. Sociala enheter kan vara som nämnts familjen, skolan och andra sammansatta enheter av specifika aktörer med någon slags relation till varandra. De sociala enheterna krävs för att ungdomen ska få en möjlighet att engagera sig och ges förmåga att delta i prosociala aktiviteter för att detta beteende ska kunna bli förstärkt och resultera i att sociala band med det konventionella samhället uppstår. Enligt sociala utvecklingsteorin kan inte detta ske utan sociala enheter. Behandlaren hänför till samma slutsats när denne talar om den ”slutna världen” som råder på institutionerna.

En polisman talar om sociala insatsgrupper som ett färdigt koncept redo att använda om en ungdom på väg mot ett avvikande beteende upptäcks:

”Asså detta är inget projekt som räddar världen, men det är en bra del av det brottsförebyggande arbetet kan jag tycka. Och det är inte alltid man har fem ungdomar som man kan jobba stenhårt med. Men det är ett bra koncept att ha när man känner att här har vi en ungdom som håller på att begå brott och är i ett umgänge som gör att han så småningom kommer komma i, eller han är i en dålig cykel. Då har man ett färdigt koncept där man har en kontakt med socialen, man kan bygga aktörer kring den här ungdomen.”

Detta färdiga koncept som polismannen berättar om där berörda aktörer knyts an till ungdomen står i enlighet med när Forkby⁸¹ talar om samverkan som en nödvändighet för ett förändringsarbete med ungdomar. När polismannen säger att ”detta är inget projekt som räddar världen” men att projektet är ett bra brottsförebyggande koncept, som kan sättas i jämförelse med Sassons⁸² begrepp sociala sammanbrott. Sociala sammanbrott syftar på de sociala enheternas verkningslösa arbete och att hur de sociala enheterna i samhället har en skyldighet att införliva normativa antaganden till ungdomarna. Utav citatet ovan går det att anta att detta färdiga koncept ska antas motverka ett socialt sammanbrott och att sociala insatsgrupper kan liknas en social enhet. I intervjupersonens bemärkselse att ”jobba stenhårt” med ungdomarna och ha en färdigt utarbetad grupp tjänstemän som kan ta sig an ungdomen som är i en ”dålig cykel” kan sägas vara informantens synsätt på hur sociala enheter kan motverka sociala sammanbrott.

4.10 Det brottsförebyggande arbetet

Mot bakgrund av den ovanstående empirin ska jag i detta stycke besvara frågeställningen:

Hur bedömer de tillfrågade tjänstemännen i sociala insatsgrupper att arbetet med målgruppen i projektet bedrivs?

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 19-27

⁸² Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem*. s.58ff

Gällande urvalet av ungdomarna till sociala insatsgrupper framkommer det från materialet att tjänstemännen anser att projektet kan vända sig till yngre ungdomar än den 15 årsgräns som råder idag. Det talas också om att det är den riskzon som ungdomen befinner sig i som ska vara en avgörande faktor för tillträdet till sociala insatsgrupper och denna bör tydligare definieras. Samtidigt anses de sociala enheterna inneha en skyldighet att hjälpa ungdomen och härav inkludera ungdomar utifrån den riskzon för utveckling av ett avvikande beteende som de befinner sig i och inte ungdomarnas ålder. I denna bemärkelse förs resonemanget i Sassons⁸³ begrepp om sociala sammanbrott där ungdomars normbrytande beteende avspeglas i de sociala enheternas misslyckande att implementera normativa föreställningar hos ungdomarna. Vidare ses mottagligheten hos ungdomen som en faktor för inträdet in i projektet. De som är mottagliga vill man kunna erbjuda en chans att involveras i projektet. Ställs detta mot bakgrund av den sociala utvecklingsteorin är det väsentligt att individer får en chans att involveras med konventionella aktiviteter och konventionella personer för att utveckla sociala band till samhället. De intervjuade anser också att de ungdomar som involveras i grov brottslighet ska kunna erbjudas en chans in i projektet.⁸⁴ I Sassons⁸⁵ mening talas det om blockerande möjligheter i den bemärkselse att ungdomarnas djupa involvering i kriminalitet dragit dem bort från det konventionella livet med till exempel sysselsättning och utbildning. Omhändertagande kan ses som en positiv erfarenheten av ungdomen som emot bakgrund av sociala utvecklingsteorin ska förbättra socialiseringen mot ett icke kriminellt liv. Den sammankoppling av resurser som sker när tjänstemännen mer tydligt arbetar tillsammans ska bidra till en bättre samverkan, en återkoppling till Forkbys⁸⁶ forskning befäster påståendet. I intervjupersonernas berättelse talas det om en öppning för ungdomarna i den bemärkselsen att de ges en möjlighet genom sociala insatsgrupper att komma bort ifrån sin kriminella livsstil genom bland annat att de får hjälp med sin sysselsättning. Denna uppfattning stöds av Hawkins och Catalanos⁸⁷ forskning som betonar vikten av involvering i konventionella aktiviteter och med konventionella personer för att bygga upp sociala band med samhället som i sin tur ska generera ett icke kriminellt livsstil. De hinder som tjänstemännen säger att de mött i projektet har varit ungdomarnas kamrater. Med kriminella kamrater har tjänstemännen upplevt att det blir betydligt svårare för ungdomen att bryta sin

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.78ff

⁸⁵ Sasson, Theodore. *Crime talk. How citizens construct a social problem*. s.84-93

⁸⁶ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 27-30

⁸⁷ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.79-83

kriminella livsstil. Denna förstärkning av ett kriminellt beteende återfinns i sociala utvecklingsteorin och ses även i teorin som ett hinder för en normativ socialisering. Ett ytterligare hinder är att tjänstemännen ska få avsatt tid till sin inverkan i projektet. I Forkbys⁸⁸ egen forskning upptäckte han vikten av långsiktigt (och tidskrävande) engagemang som väsentliga för att skapa sociala band mellan de konventionella aktörerna och ungdomarna. Detta återfinns i sociala utvecklingsteorin som bemärker att sociala band är viktigt för anknytning, åtagande och tilltro till det konventionella samhället som ska resultera i ett laglydigt liv. Motivationsarbetet är en av de faktorerna som ska få ungdomarna i projektet att engagerar sig i utvecklingen emot ett laglydigt liv. I tjänstemännens berättelse framkommer vikten av att få ungdomarna in i ett tillstånd där de själva kan se fördelarna med att sluta med sin kriminella livsstil. En sådan fördel benämns som en gräddfil där det satsas lite extra på ungdomarna av de tjänstemännen som knutits runt ungdomen. Gräddfilen kan ses som en ökad chans till en sysselsättning i form av ett arbete. Motivationen kan ses uppfylla rollen av att både involvera ungdomen i sitt förändringsarbete och att få denna att värdera denna förändring positivt som i enlighet till sociala utvecklingsteorin ska hjälpa ungdomen att knyta upp sociala band till samhället. Enligt teorin kalkylerar individen fördelar och nackdelar med sina handlingar och detta lyfts fram av tjänstemännen när de poängterar att ungdomarna själva måste inse värdet med att sluta med kriminaliteten. Motivationsarbetet ska ge detta resultat. När tjänstemännen berättade om sina egna upplevda synpunkter över hur projektet bedrivs framkom att sociala insatsgrupper kan ses som en hemmalösning (istället för institutionsvård) där ungdomen får arbeta med sina problem i en naturlig miljö, vilket kan liknas sociala utvecklingsteorins anspråk på att i de sociala enheterna sker socialiseringen.⁸⁹ Samtidigt talas sociala insatsgrupper som ett färdigt koncept att fånga upp ungdomen i en samverkansform med berörda aktörer vilket befast likväl i Forkbys⁹⁰ forskning där det framgår att samarbetet mellan berörda aktörer runt en ungdom ses som nödvändigt för att få tillstånd en förändring hos ungdomen. Parallellt betonas de sociala enheternas skyldighet att införliva normativa antaganden hos ungdomarna som framkommer i citatet: ”detta är inget projekt som räddar världen, men det är en bra del av det brottsförebyggande arbetet”.⁹¹

⁸⁸ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 27ff

⁸⁹ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.78-83

⁹⁰ Torbjörn Forkby, *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. s. 29ff

⁹¹ Hawkins, David & Weis, Joseph. *The social development model: An integrated approach to delinquency prevention*, s.79ff

5. Slutdiskussion

Ambitionen i uppsatsen har varit att närma mig intervjupersonernas perspektiv på sin roll och arbetet med att förebygga en kriminell livsstil bland ungdomar. Studien innehåller en kriminologisk prägel i den mening att sociala utvecklingsteorin används för att undersöka hur det brottsförebyggande arbetet kan påverka en normalisering av ungdomarnas kriminella beteende. Begreppen sociala sammanbrott och blockerade möjligheter har tagits in i studien för att ge en förståelse över hur intervjupersonerna tolkar ungdomarnas brottsaktivitet.

Sammanfattningsvis ses rollen som brottsförebyggare att agera i form av en länk mellan samhället och ungdomen. Sociala insatsgruppen uppträder som en social enhet där ungdomarnas normativa beteende socialiseras med en ambition att undvika sociala sammanbrott då det anses ligga hos sociala myndigheternas åtagande att förhindra kriminell utveckling bland ungdomar. Detta sker genom att sociala band med samhället försöks återskapas med förhoppning om att generera ett icke kriminellt beteende hos ungdomen.

Det brottsförebyggande arbetet illustreras av att samordna resurser i projektet för att involvera ungdomarna i konventionella aktiviteter samtidigt som det eftersträvas att få ungdomarna till att värdera sitt eget engagemang i aktiviteterna som positivt. Arbetet strävar mot att häva de blockerade möjligheterna som blivit resultatet av ungdomarnas djupa inblandning i kriminella aktiviteter. Genom att erbjuda en öppning till bland annat bättre sysselsättningsmöjligheter ska resultatet bli en återknytning till samhället i form av sociala band vilket ska införliva normativa antaganden hos ungdomarna.

Under processens gång uppstod nya tankar och infallsvinklar för vidare forskning. En intressant aspekt hade varit att studera hur ungdomarna som är med i sociala insatsgrupper upplever insatsens effekter och arbetet som utövas av tjänstemännen. Vidare skulle andra teorier på materialet som presenterats i uppsatsen kunna ge nya infallsvinklar på fenomenet brottsförebyggande arbete och mer specifikt sociala insatsgruppers brottsförebyggande arbete.

Referenslista

Artiklar

Hawkins, J.D & Weis, J.G (1985). "The social development model". *The journal of primary prevention*, Vol. 6 No. 2, ss. 73-97

Böcker

Andershed, H., Andershed, A. & Söderholm Carpelan, K. (2010) *Ungdomar som begår brott. Vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia Förlag AB

Crang, M. & Cook, I. (2007) *Doing ethnographies*. London: Sages publications

Eklom, P (1996). *Towards a discipline of crime prevention: A systematic approach to its nature, range, concepts*. Cambridge cropwood series. Cambridge:University of Cambridge

Estrada, F. & Flyghed J., (2007). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Stockholm: Författarna och studentlitteratur

Faust, K. & Wasserman S. (1994). *Social network analysis. Methods and applications*. United States of America: Cambridge University Press

Forkby, T. (2008). *Gängrelaterat ungdomsarbete. Utvärdering av Ung och Trygg i Göteborg*. Mölndal: PR-Offset

Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. (1997) *The new language of qualitative method*. Oxford: Oxford University Press

Hawkins, D (1996). *Delinquency and crime. Current theories*. Cambridge: Cambridge university press

Lantz, A. (2007). *Intervjumetodik*. Studentlitteratur: Lund

Loeber, R. & Farrington, D. (2012). *From juvenile delinquency to adult crime*. Oxford: Oxford university press

May, T. (1997) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB

Sahlin, I (2000). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv förlag

Schneider, S. (2010). *Crime prevention. Theory and practice*. United States of America: CRC Press

Internetkällor

Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/> [Hämtad 2013-06-21]

Offentligt tryck

SOU 2010:15. *Kriminella grupperingar-motverka rekrytering och underlätta avhopp*. Stockholm: Fritzs.

Rapporter

Brottsförebyggande rådet (2008). *Brottsutveckling i Sverige fram tills 2007*. Rapport Stockholm: Fritzes

Filip Wollter, Anders, Kassman & Lars, Oscarsson (2012). *Utvärdering av sociala insatsgrupper. Individinriktad samverkan kring unga i riskzonen*. Utvärdering/ Ersta Sköndal högskola: 204. Sköndal: Ersta Sköndal högskola förlag

Forkby, Torbjörn (2007). *Socialt arbete i polisensvärld. Samverkans villkor och organisering*. FoU-Rapport vid FoU i Väst Göteborgsregionens kommunalförbund.

Rikspolisstyrelsen 2011. *Projektplan. Sociala insatsgrupper m.m.* Rapport/ Upprättad av Christina Kiernan: 14. Stockholm: Rikspolisstyrelsen

Socialstyrelsen, (2012). *Samverkan i Sociala insatsgrupper. Vägledning i lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga*. Vägledande rapport upprättad av: Socialstyrelsen

Regeringsbeslut

Justitiedepartementet. *Regeringsbeslut*. 1:6 Stockholm

Bilaga

Intervjuguide

Kort presentation om vem jag är och av temat till uppsatsen, där jag även talar om min tystnadsplikt och om att undersökningspersonens anonymitet ska upprätthållas.

Inledning- Okontroversiella frågor

1. Kan du beskriva hur en arbetsvecka ser ut för dig?
2. Hur ser en bra dag på jobbet ut?

Huvudfrågor

3. Vad innebär brottsförebyggande arbete för dig?
Kan du ge konkreta exempel?

Frågor gällande sociala insatsgrupper

4. Vilka är målen med sociala insatsgruppens arbete?
5. Vilken roll har du i arbetet med sociala insatsgruppen?
6. Vad gör du mer praktiskt i arbete med ungdomarna i sociala insatsgruppen?
Kan du ge exempel?
7. Hur anser du att ett bra arbete med ungdomarna gestaltar sig?
Kan du ge exempel?
8. Vilka är de stora skillnaderna mellan ert vanliga arbete och arbetet med sociala insatsgrupper?
9. Vad tror du att det innebär för en ungdom att vara medlem av sociala insatsgruppen?
10. Hur arbetar ni fram åtgärdsplanerna för ungdomar?
Kan du ge konkreta exempel?
11. Vad brukar åtgärdsplanerna vanligtvis innehålla?
Kan du ge exempel?
12. Hur ser vanligtvis din roll ut i åtgärdsplanerna?
Kan du ge exempel?
13. Arbetar ni utifrån någon specifik metodik?
14. Vilka tror du kan bli de långvariga resultaten av ert arbete med sociala insatsgrupper?
15. Har ni stöt på några hinder med sociala insatsgruppen?
16. Hur skiljer sig arbetet med sociala insatsgrupper från ditt vanliga arbete?

Avslutning

Är det något mer du skulle vilja tillägga innan vi avslutar intervjun?

